

Nr 65.

Av herr **von Koch**, om skrivelse till Konungen angående utsträckt pensionsrätt för befattningshavare inom fattigvård och barnavård.

Under de senaste åren ha de kommunala myndigheterna i stor utsträckning vidtagit åtgärder för att ordna understödsverksamheten i enlighet med bestämmelserna i 1918 års lag om fattigvården. Särskilt har uppmärksamheten ägnats åt anordnandet av anstalter i och för meddelande av vård åt sådana äldre personer och barn, som ej lämpligen kunna vårdas eller understödjas i sina hem. Älderdomshem och barnhem ha också kommit till stånd runt om i landet och inom de närmaste fyra åren måste anstaltsväsendet — för vars ordnande lagen fastslagit en övergångstid av 10 år — vara för hela landet genomfört.

Anordnandet av anstalter är emellertid allenast *en* sida av vårdproblemet; det gäller också och ej minst att anordna *driften* på ett ekonomiskt och värdigt sätt; och i detta avseende har man alltmer insett betydelsen av att anställa kompetenta föreståndare och föreståndarinnor. Erfarenheten ger nämligen vid handen, att även de bästa anordningar vid sådana anstalter bli av föga värde om ej personer, som lämpa sig för det ofta mödosamma och otacksamma värvet att sköta de i anstalten intagna, stå till förfogande. Lagstiftaren har också uppmärksammat detta genom att i § 32 av fattigvårdslagen stadga, att till föreståndare och föreståndarinna för anstalt endast får antagas person, som äger nödiga förutsättningar för skötande av dylik befattning.

De medel, som verksamt främja en god rekrytering av funktionärskåren inom fattigvården och barnavården, äro utbildning, rimliga anställningsvillkor och pensionsrätt. Vad särskilt det sista medlet angår, är det numer ett så allmänt erkänt krav, att en befattningshavare skall tillförsäkras pension efter avslutad tjänsteställning, att någon motivering härför ej är nödvändig. Men inom fattigvårdens och barnavårdens verksamhetsområden hör det ännu till undantagen, att funktionärerna äro tillförsäkrade pension. Och dock synes här, mer än på de flesta andra områden, behov föreligga av den trygghetskänsla som utgör en förutsättning för ett fullgott arbete. Arbetet bland äldre, invalider och barn är nämligen i hög grad uppslitande och kan i regel ej livas upp av den regelbundna ledighet, som bland de allra flesta befattningshavare är en självklar rättighet. Med skäl kunna de, som i anstalter av nu nämnt slag anförtrotts den ansvarsfulla uppgiften att vårda äldre, sjuka och barn, känna

Bihang till riksdagens protokoll 1925. 3 saml. 17 häft. (Nr 65—67.) 1

bitterhet över, att de ej erhålla en förmån, som eljes tillkommer personer i med dem likartad ställning.

Utän statens medverkan är det emellertid otänkbart, att denna viktiga fråga skall bli tillfredsställande ordnad. Redan år 1911 ingick därför Svenska fattigvårdsförbundet med en framställning till Kungl. Maj:t om statens medverkan vid ifrågavarande pensionering. Den av förbundet verkställda utredningen överlämnades sedermera till fattigvårdslagstiftningskommittén, som, under uttalande av sin principiella anslutning till tanken på statens medverkan vid pensioneringen, hos Kungl. Maj:t hemställde, att utredning i frågan måtte ske genom de av Kungl. Maj:t tillkallade sakkunniga rörande det statsunderstödda pensionsväsendets centralisering. Dessa sakkunniga medtogo ock i sitt år 1917 avgivna förslag samtliga innehavare av reglerad tjänst vid kommunal fattigvård. År 1919 föreslog Kungl. Maj:t i proposition till Riksdagen, att pensionsrätt i statens anstalt för pensionering av folkskollärare m. fl. skulle beredas bland annat åt 'sjuksköterska eller husmoder i av staten, landsting, kommun eller annan samfällighet anordnad vård av sjuka, barn eller åldringar eller ock i stiftelse av allmännyttig natur, vilken övar dylik vård'. Riksdagen antog detta förslag, och sedan 1920 ha sålunda *husmödrarna* vid anstalter av ifrågavarande slag varit berättigade att inträda i pensionsanstalten.

Det har emellertid visat sig, att den hjälp, som statsmakterna på detta sätt beredde kommunerna och funktionärerna, ej fått önskad betydelse. Först och främst voro ju samtliga *manliga* befattningshavare uteslutna från denna förmån, och det föll sig därför svårt för en kommun, som hade såväl manliga som kvinnliga befattningshavare, att lämna pensionsförmåner allenast för *en del* av personalen. Men även ifråga om anstalter med allenast husmoder som befattningshavare blev anslutningen ej så stor som förväntats, enär pensionsreglerna ej innehöllo några bestämmelser om statsbidrag till engångskostnaderna för överåriga befattningshavare, ett bidrag som emellertid lämnades till sjuksköterskor m. fl. inom samma pensionsanstalt. Kommunerna visade sig därför vara ganska obenägna att använda sig av pensionsmöjligheten för sådana husmödrar, för vilka erfordrades erläggandet av en engångsavgift, på det att de skulle få tillgodoräkna sig sin föregående tjänstgöring och på så sätt verkligen erhålla en pension, som svarade mot deras arbete.

För att erhålla mera tillfredsställande bestämmelser i fråga om pensioneringen uppdrog därför Kungl. Maj:t den 14 januari 1920 åt fyra sakkunniga — däribland chefen för försäkringsinspektionen, överdirektör P. G. Laurin — att utreda frågan om pensionering av manliga föreståndare jämte eventuellt övrig personal vid ifrågavarande anstalter. Förslag i sådant syfte avlämnades av de sakkunniga den 10 december 1921. Då emellertid de sakkunniga underhand meddelats, att på grund av ekonomiska och organisatoriska skäl det ej vore lämpligt att föreslå en så vidsträckt pensionering av ifrågavarande befattningshavare, som yttrandet innebar, inkommo de sakkunniga med ett nytt förslag den 13 december 1922. Enligt detta skulle rätt till inträde i pensionsanstalten med-

givas "föreståndare, föreståndarinna och husmoder vid anstalt för vård av fattiga, sjuka, invalider, barn eller åldringar". De manliga ledarna av dessa anstalter skulle sålunda beredas möjlighet till pension. Vidare skulle medtagas funktionärer vid åtskilliga anstalter, som förr varit uteslutna (t. ex. lands- tingens arbetshem). Husmödrarnas pension skulle mera rättvist kunna avpassas efter de reglerade avlöningsförmånerna och slutligen föreslogs, att de huvudmän, som inom tre års tid reglerade befattningarna, skulle beredas den förmånen, att staten betalade hälften av den engångsavgift, som huvudmannen eljest skulle hava att erlägga och vilken han ej har rätt att få ersättning för av befattningshavaren genom löneavdrag. I övrigt skulle, liksom hittills varit fallet med hus- mödrarna, omkring en tredjedel av avgifterna bestridas av staten och två tredje- delar av desamma fördelas mellan huvudmannen och funktionären.

Statens kostnader för pensionering — om alla befattningarna omedelbart reglerades och förenades med pensionsrätt — skulle uppgå till 85,000 à 100,000 kronor årligen. Då det emellertid beräknades taga åtskillig tid, innan befattningarna hunne regleras, skulle statens kostnad under de första åren bli väsentligt lägre. Det beräknades av de sakkunniga, att om bestämmelserna trädde i kraft den 1 januari 1924, skulle det vara fullt tillräckligt att för budgetåret 1923—24 höja de under 11:te huvudtiteln uppförda anslagen "bidrag till folk- skollärares m. fl. pensionering" och "pensionsavgifter till statens anstalt för folkskollärares m. fl. pensionering" med 10,000 kronor vardera. Därjämte erfordrades ersättning för ett kvinnligt biträde i pensionsanstalten.

Någon framställning till riksdagen har ej gjorts i denna fråga, sedan sakkunniga år 1922 avlämnade sitt sista förslag. Det måste emellertid sägas vara i hög grad önskligt, att pensionsfrågan för nu ifrågavarande grupper snarast möjligt ordnas på ett tillfredsställande sätt. För kommunerna, som före 1929 års ingång skola hava sin anstaltsfråga ordnad, är det av stor betydelse, att be- fattningshavarnas pensionering genom statens medverkan blir ordnad, ty häri- genom beredas kommunerna väsentligt större möjligheter att erhålla kvalifice- rade arbetskrafter. För funktionärerna åter har det länge varit ett livsintresse att denna fråga ordnas. Vid alla funktionärernas möten under senare år har pensionsfrågan varit ett stående diskussionsämne. Vid årsmöte med Sveriges fattigvårdsfunktionärens riksförbund den 8 juni 1923 uttalade mötet en "varm och enträgen önskan om pensionsrättens ytterligare utsträckande till övriga delar av funktionärskåren och ville hos statsmakterna vördsamt framhålla be- hovet av att denna för funktionärerna så ytterst viktiga fråga bringades till en snar lösning". Och vid årsmötet av samma förbund i Norrköping 1924 be- slöts att genom en resolution än en gång hos statsmakterna "understryka behovet av att pensionsfrågan för vissa grupper manliga fattigvårdsfunktionärer snar- rast möjligt och utan längre uppskov bleve ordnad".

Då jag i likhet med de sakkunniga förmenar, att det icke gives något annat sätt, på vilket staten med så ringa ekonomisk uppoffring kan så kraftigt hjälpa kommunerna till fattigvårdens höjande som genom att lämna sin medverkan till

pensioneringen och därmed till tryggande av befattningshavarnas ställning, dristar jag mig bringa frågan inför riksdagens prövning.

Angående den ifrågasatta utsträckningen av pensionsrätten kan det visserligen anses önskvärt, att möjlighet till pension beredes *all* personal vid nu ifrågavarande anstalter i enlighet med de sakkunnigas första här ovan anförda förslag och såsom för övrigt redan är ordnat för exempelvis hushållningssällskapens befattningshavare. Om detta emellertid ej skulle låta sig göra, är jag viss om, att även det senare förslaget av de sakkunniga — som avser allenast föreståndare, föreståndarinna och husmoder — skulle av kommuner och funktionärer mottagas med tillfredsställelse. Måhända förefinnes möjlighet, att övriga funktionärer beredas gruppförsäkring inom den allmänna frivilliga pensionsförsäkringen enligt de grunder som pensionsstyrelsen i betänkande av den 30 maj år 1922 föreslagit ifråga om arbetskrafter vid enskilda sociala anstalter.

På grund av vad sålunda anförts får jag hemställa,

att riksdagen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t måtte efter den ytterligare utredning, som möjligen kan befinnas erforderlig, för nästa års riksdag framlägga förslag till utsträckt pensionsrätt för befattningshavare inom fattigvård och barnavård.

Stockholm den 21 januari 1925.

G. H. von Koch.
